



ІСТОРИЧНА ПЕРСОНАЛІСТИКА

УДК 328.1/.3:324(092) В. Ковальський “1873/1891”

ПАРЛАМЕНТСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ВАСИЛЯ КОВАЛЬСЬКОГО (1873–1891 рр.)

Дмитро КАВАЦІЮК

*Державний вищий навчальний заклад
“Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”,
кафедра історії України і методики викладання історії,
вул. Шевченка, 57, 76018, Івано-Франківськ, Україна
e-mail: e-mail: dmytro.kavatsiuk@gmail.com
DOI: 10.15330/gal.34.93-102
ORCID: 0000-0002-1392-4523*

Стаття присвячена діяльності галицького політика Василя Ковальського в австрійському парламенті в 1873–1891 рр. під час V–VII каденцій. Автор дав оцінку виступам депутата на засіданнях Палати послів рейхсрату, здійснив підрахунок поданих ним петицій, інтерпеляцій і виголошених промов у порівнянні з іншими тогочасними депутатами: Іваном Озаркевичем, Едуардом Гербстом, Францом Короніні та Евзебіусом Черкавським. Політик лобіював інтереси українського шкільництва, сприяв модернізації законодавства у сфері судівництва, вирішував питання фінансової дотації Греко-католицькій церкві. З'ясовано відносини В. Ковальського з іншими депутатами парламенту, насамперед Едуардом Гербстом і Францом Короніні, та основні напрями його багатогранної діяльності. Особливу увагу приділено виборчим кампаніям в округах, де політик виступав кандидатом і завдяки яким потрапив до парламенту. Висвітлено участь В. Ковальського у виборах до Палати послів у Галицькому сеймі 1867–1871 рр. Основним джерелом для написання статті стали протоколи засідань австрійського парламенту та Галицького крайового сейму, де міститься інформація про обрання В. Ковальського до Палати послів, повний зміст його виступів, а також періодичні видання, спогади сучасників подій тощо.

Ключові слова: В. Ковальський, Палата депутатів (послів), парламент, вибори, Галицький сейм, інтерпеляція, петиція.

Утворення парламенту (представницький орган, який мав назву рейхсрат у 1848 р., а після відновлення в 1861 р. – рейхсрат; складався з двох палат: Палати депутатів (послів) і Палати панів) в Австрійській імперії в 1848 р. та його відновлення з 1861 р. сприяло входженню представників багатонаціональної монархії до політичного процесу всередині держави. У зв'язку з цим стало актуальним дослідження діяльності в рейхсраті не тільки груп (фракцій) депутатів, але й окремих осіб. Русини-українці Галичини, на рівні з іншими народами, отримали можливість боротися за потрапляння до парламенту, в якому, у випадках перемоги на виборах, відстоювали свої національно-культурні, політичні і соціально-економічні права.

Розглядаючи діяльність українського представництва в австрійському парламенті другої половини XIX ст., неможливо обминути увагою постать Василя Ковальського. Політик тричі виграв вибори до Палати депутатів та відігравав у рейхсраті досить значну роль. Однак на сьогодні в науковій літературі, на жаль, не розкрита в повному обсязі робота В. Ковальського в парламенті, а його постать маловідома в наукових колах, не кажучи вже про широкий загал. Серед дослідників, які цікавилися українським парламентським представництвом, можна виділити вітчизняних істориків Костя Левицького¹, Олену Аркушу², Ігоря Черновола³ і зарубіжних Гарольда Біндера⁴ (Harolda Bindera), Станіслава Пія⁵ (Stanislawa Pijaja) та деяких ін.

¹ Левицький К. Історія політичної думки галицьких українців 1848–1914. На підставі споминів. Львів : З друкарні оо. Василіян у Жовкві, 1926. 741 с.

² Аркуша О. Українці в представницьких інституціях Габсбурзької монархії. *Історія українського парламентаризму: від допарламентських форм організації політичного життя до сьогодення* / гол. ред. ради В. Литвин, керівник авт. кол. В. Смолій. Київ : Дніпро, 2010. С. 203–241.

Мета статті – розкрити різні аспекти багатовекторної політичної діяльності В. Ковальського в Палаті депутатів австрійського парламенту. Виходячи з поставленої мети виділяємо наступні завдання: з'ясувати кількість виступів політика на засіданнях рейхсрату за каденціями, окреслити основні напрями його роботи та дати оцінку здобуткам Василя Ковальського в головному представницькому органі Австро-Угорської монархії, розкрити участь у виборчих процесах 1867–1891 рр. За допомогою методів аналізу, синтезу, проблемно-хронологічного та порівняння здійснено опрацювання змісту промов В. Ковальського у парламенті, виділено головні питання, якими займався депутат. Статистичний метод дозволив дати характеристику активності депутата в порівнянні з іншими членами Палати послів, як критерій використано кількість промов, петицій, інтерпеляцій та участь у роботі парламентських комітетів.

Джерельну базу статті складають протоколи засідань австрійського парламенту, які містять у повному обсязі промови В. Ковальського. У брошурі Б. Дідицького “Якъ и кого выбрала Галицкая Русь до Думы державной дня 2. Червня 1885 г.”⁶ розкрито процес обрання В. Ковальського в депутати парламенту в 1885 р. Окремі дані про парламентську діяльність В. Ковальського містяться у спогадах О. Барвінського. Великий обсяг інформації наявний у тогочасних періодичних виданнях, що висвітлювали участь В. Ковальського в засіданнях Палати послів: “Слово”, “Діло”, “Gazeta Lwowska” в Галичині, праські “Národní Listy” та віденські “Wiener Zeitung” і “Das Vaterland”.

В. Ковальський був депутатом Палати послів австрійського парламенту протягом трьох каденцій: 1873–1879, 1879–1885 та 1885–1891 рр. У спеціальному альманасі 1885 р., в якому розміщувалися біографічні відомості всіх послів парламенту, зазначалося, що В. Ковальський народився 13 січня 1826 р. у Бродах, навчався в місцевій школі, потім – у Станиславівській гімназії. Здобув освіту у Львівській і Віденській духовних семінаріях 1844–1850 рр. та паралельно навчався на правничому факультеті Віденського університету. Деякий час працював у редакції державного “Вісника законів державних” у Відні, з 1858 р. розпочав кар’єру судді⁷.

В. Ковальський належав до найактивніших представників москвофільського (русофільського) суспільно-політичного руху Галичини. Львівські історики Мар’ян Мудрий та Олена Аркуша в статті “Русофільство в Галичині в середині XIX – початку XX ст.: генеза, етапи розвитку, світогляд” довели, що москвофільство (русофільство) – складне багатогранне явище яке поєднувало в собі “проросійські симпатії із демонстративним австрійським лоялізмом”⁸. В. Ковальський був одним із засновників “Русской ради” – громадсько-політичної організації, що виникла у Львові 1870 р. Він з 1876 по 1883 рр. очолював Народний дім – культурно-освітню установу русинів-українців Галичини. Основним завданням діяльності В. Ковальського було поширення освіти серед українського населення рідною мовою, але не живою народнорозмовною, а макаронічним “язичієм” – сумішшю української та російської мов. Підтвердження цього стало видання В. Ковальським у 1852 р. “Читанки”, що вийшла “язичієм” і, за словами О. Барвінського, використовувалася 50–60-х рр. XIX ст. в перших чотирьох класах гімназій у Галичині⁹.

³ Чорновол І. Українська фракція крайового сейму 1861–1901 рр. (нарис історії парламентаризму). Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України, 2002. 237 с.; Чорновол І. 199 депутатів Галицького сейму. Львів : Тріада плюс, 2010. 228 с.

⁴ Binder H. Galizien in Wien. Parteien, Wahlen, Fraktionen und Abgeordnete im Übergang zur Massenpolitik. Wien : Verlag der Österreichische Akademie der Wissenschaften, 2005. 741 s.; Binder H. Ukrainische predstavicielstvo w austriackiej Izbie Poslow, 1879–1918. *Ukrainskie tradycje parlamentarne XIX–XX wiek / Pod redakcja Jaroslawa Moklaka*. Krakow : Historica Jafellonica, 2006. S. 126–162.

⁵ Pijaj S. Posłowie ruscy w parlamencie wiedeńskim w latach 1848–1879. *Ukrainskie tradycje parlamentarne, XIX – XXI wiek / pod red. J. Moklaka*. Kraków : Historica Jagellonica, 2006. S. 95–125.

⁶ Дідицький Б. Якъ и кого выбрала Галицкая Русь до Думы державной дня 2. Червня 1885 г. Львів : Станиславівський інститут в Львові, 1885. 58 с.

⁷ Hanh S. Reichsrath-Almanach für die Session 1885–1886. Wien, 1885. S. 189–190.

⁸ Аркуша О. Мудрий М. Русофільство в Галичині в середині XIX – початку XX ст.: генеза, етапи розвитку, світогляд. *Вісник Львівського університету. Серія історична*. Львів, 1999. Вип. 34. С. 233, 268.

⁹ Чорновол І. 199 депутатів... С. 138–13; Барвінський О. Спомини з мого життя / упор. А. Шацька та ін. Київ : Смолоскип, 2004. С. 53.



Відповідно до австрійського законодавства від 1861 р. нижня палата парламенту – Палата депутатів – формувалася із складу місцевих сеймів, депутати яких самі вибирали між собою представників. Кандидатом до Палати послів австрійського парламенту Василь Ковальський став автоматично після потрапляння до Галицького сейму в 1867 р. Визначення представників відбулося 2 березня 1867 р. в окрузі Перемишль–Ярослав–Сенява–Радимно, де обирали між депутатами сейму Ігнацієм Якобліком (Ignacy Jakoblik) (62 голоси), Олександром Галіком (Aleksander Halik) (33 голоси), Яном Базилевичем (Jan Bazylewicz) (2 голоси) та В. Ковальським (25 голосів)¹⁰. Отже, з першого разу в 1867 р. В. Ковальському не вдалося стати парламентським послом.

Наступний раз Галицький сейм вибирав представників до австрійського парламенту 1 вересня 1870 р. Протоколи сейму подають тільки імена кандидатів, що брали участь у виборах від округу Стрий–Долина–Калуш–Миколаїв: Йосиф Кульчицький, Аполінарій Гоппен (Apolinary Hoppen), Антоній Петрушевич, Василь Ковальський. Перемогу здобув Аполінарій Гоппен, що набрав 78 голосів. Кількість голосів, отриманих В. Ковальським, на жаль, не відома¹¹. Однак австрійський парламент, скликаний у вересні 1870 р., виявився політично нестійким, тому імператор розпустив його та доручив у 1871 р. крайовим сеймам знову обрати своїх представників. Галицький сейм обирав депутата з округу Стрий–Долина–Калуш–Миколаїв 10 жовтня 1871 р. між таким самим складом політиків, що й у вересні 1870 р.: Йосиф Кульчицький, Аполінарій Гоппен, Антоній Петрушевич, Василь Ковальський. Перемогу здобув А. Гоппен, знову отримавши 78 голосів послів сейму¹².

Реформа виборчого законодавства в Габсбурзькій монархії у 1873 р. вивела Палату послів з-під юрисдикції крайових сеймів та встановила прямі вибори до парламенту на куріальній основі. Василь Ковальський балотувався 17 жовтня 1873 р. від виборчого округу Стрий–Миколаїв–Дрогобич, де здобув 477 голосів з 559 можливих. Його суперником був поляк Зигмунт Ромашкан (Zygmunt Romaszkan), який здобув тільки 70 голосів (12 голосів визнано недійсними). У той час досить поширеними в Галичині були виборчі маніпуляції. Газета “Русская рада” у Львові – друкований орган однойменної русофільської організації – наводила приклад українського селянина Стефана Давидяка, якого дорогою на виборчу дільницю силою примусили взяти 30 гульденів, щоб він не голосував за В. Ковальського. Виборець демонстративно повернув гроші голові комісії та проголосував на власний розсуд. У тій же статті писалося, що ціна за один голос коливалася від 10 до 50 гульденів. Редакція часопису захоплювалася переконливою перемогою В. Ковальського в окрузі Стрий–Миколаїв–Дрогобич¹³.

Наступні вибори до Палати послів у 1879 р. для В. Ковальського пройшли у виборчому окрузі Стрий–Жидачів–Дрогобич, де політик отримав 353 голоси з 530. Суперниками в боротьбі за депутатський мандат були поляк Ян Маєрановський (Jan Majeranowski), який набрав 104 голоси та русин-українець Ксенофонт Охримович – 44 голоси. Решта, 32 голоси були розділені між іншими кандидатами, яких газети “Слово” та польська “Gazeta Lwowska” не вважали за потрібне навіть згадати¹⁴.

На вибори 2 червня 1885 р. Головний руський комітет виборчий (далі – ГРВК) висунув В. Ковальського кандидатом в окрузі Стрий–Жидачів–Дрогобич. Пізніше митрополит Сильвестр Сембратович та Польський центральний комітет виборчий запропонували свого кандидата – Ксенофонта Охримовича в тому самому окрузі (Стрий–Жидачів–Дрогобич). Очевидно,

¹⁰ Stenograficzne Sprawozdania z 1. Sesyj 2. Peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkim Księstwem Krakowskim w roku 1867. Posiedzenie 1–10. S. 168.

¹¹ Stenograficzne Sprawozdania z pierwszej sesyj trzeciego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyj i Lodomeryj wraz z Wielkim Księstwem Krakowskim W roku 1870. Posiedzenie 1–11. S. 226.

¹² Stenograficzne Sprawozdania z drugiej sesyj trzeciego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyj i Lodomeryj wraz z Wielkim Księstwem Krakowskim W roku 1871. Posiedzenie 1–24. 18. posiedzenie z dnia 10. Października 1871. S. 33–34.

¹³ Письмо отъ Жидачева. *Русская рада*. III. 17 (20) жовт. 1873. Ч. 20. С. 157–158.

¹⁴ Telegramy o wyborach. *Gazeta Lwowska*. 1873. 18. Października. № 240. S. 1; Wybory do Rady państwa z grupy gmin wiejskich. *Gazeta Lwowska*. 1879. 1. Lipca. № 149. S. 1–2.

ГРВК з метою забезпечення перемоги В. Ковальському висунув його ще в одному виборчому окрузі – Жовква–Сокаль–Рава-Руська. Саме цей крок ГРКВ допоміг політику здобути мандат до Палати послів. У першому окрузі він отримав 178 з 558 голосів, а в другому – 303 голоси з 567. Варто зазначити, що тогочасне австрійське законодавство не забороняло громадянам імперії кандитувати одночасно в декількох округах¹⁵.

Чергові вибори до Палати послів відбулися в умовах проголошеної восени 1890 р. польсько-української угоди, відомої як “нова ера”, 2 березня 1891 р. Виборчий комітет “Русскої ради” висунув Василь Ковальського кандидатом в окрузі Жовква–Сокаль–Рава-Руська. Суперником політика з табору народовців, які через народовсько-русофільського розмежування вперше самостійно брали участь у виборах, став Анатоль Вахнянин, натомість поляки тоді не висунули свого кандидата. Самостійно, але при певній підтримці поляків, пішов на вибори греко-католицький священник Йосиф Брилинський. Завдяки докладним свідченням у спогадах О. Барвінського наявні докладні результати виборів, в яких перемогу здобув Й. Брилинський (див. табл. 1)¹⁶.

Таблиця 1

Результати виборів до Палати депутатів парламенту в 1891 р.
від округу Жовква–Сокаль–Рава-Руська

	Жовква	Сокаль	Рава	Разом
В. Ковальський	36	51	79	166
А. Вахнянин	3	30	10	43
Й. Брилинський	148	116	116	380
Костецький	0	0	1	1
Разом	187	197	206	590

Для 65-річного В. Ковальського парламентські вибори 1891 р. стали останніми, в яких він брав участь. Однак 12 вересня 1893 р. обраний до австрійського парламенту Й. Брилинський помер, а в окрузі Жовква–Сокаль–Рава-Руська було призначено нові вибори на 6 листопада того ж року. Перемогу здобув інший суперник В. Ковальського на виборах 1891 р. – А. Вахнянин, багатолітній діяч народовської течії, перший голова “Просвіти”, що засвідчило поступову зміну електоральних симпатій на користь народовців і усунення москвофілів на другорядні позиції в національному русі¹⁷.

Примітно, що коли вибори проходили в стінах Галицького сейму, Василь Ковальський тричі зазнав поразки. Натомість перші прямі вибори до Палати послів 1873 р. принесли йому переконливу перемогу, де В. Ковальський здобув 477 з 559 голосів (85 %). На наше переконання, абсолютна польська більшість Галицького сейму цілеспрямовано не допускала до парламенту активних українських політиків. Під час формування складу представництва рейхсрату поляки намагалися обирати свого співвітчизника, або ж лояльного діяча, який би не проводив самостійну діяльність у Відні та не критикував політику галицької крайової адміністрації.

Виходячи з вище описаних результатів виборів, В. Ковальський протягом 1873–1891 рр. безперервно був представником русинів-українців Галичини в Палаті послів австрійського парламенту. За нашими підрахунками, за весь період парламентської діяльності він виголосив 91 промову, подав 11 петицій, працював у складі 13-ти комісій (див. табл. 2). Порівнюючи активність Василя Ковальського з іншим українським депутатом Палати послів в 1873–1891 рр. Іваном Озаркевичем, В. Ковальський за всіма параметрами, крім кількості поданих петицій, випереджав свого колегу (див. табл. 3). Досить достойно виглядала діяльність В. Ковальського у порівнянні з іншими депутатами-німцями Едуардом Гербстом в 1873–1885 рр. та Францом Короніні в 1873–1885 рр., з якими він співпрацював на парламентській арені. В. Ковальський

¹⁵ Дідицький Б. Якъ и кого выбрала Галицкая Русь... С. 27, 33, 48–51.

¹⁶ Барвінський О. Спомини з мого життя / упор. А. Шацька; коментар Б. Янишина; ред. Л. Винар, М. Жулинський. Київ : Стило, 2010. С. 256, 264, 271.

¹⁷ Там само. С. 722.



помітно переважав за кількістю виступів свого постійного суперника в Палаті послів Е. Черкавського (див. табл. 4)¹⁸.

Таблиця 2

Активність В. Ковальського у Палаті депутатів за весь час парламентської діяльності 1873–1891 рр.

	1873–1879 рр.	1879–1885 рр.	1885–1891 рр.	Всього
Інтерпеляції	2	1	1	4
Петиції	3	7	1	11
Промови	28	43	20	91
Виступи, як члена комітету	19	12	1	32
Членство в комітетах	8	2	3	13

Таблиця 3

Активність І. Озаркевича у Палаті депутатів за весь час парламентської діяльності 1873–1891 рр.

	1873–1879 рр.	1879–1885 рр.	1885–1891 рр.	Всього
Інтерпеляції	1	0	1	2
Петиції	0	1	14	15
Промови	4	26	18	48
Виступи, як члена комітету	0	14	14	28
Членство в комітетах	0	2	2	4

Таблиця 4

Активність депутатів парламенту Едуарда Гербста, Франца Короніні та Евзебіуса Черкавського в 1873–1885 рр.

	Едуард Гербст		Франц Короніні		Евзебіус Черкавський	
	1873–1879 рр.	1879–1885 рр.	1873–1879 рр.	1879–1885 рр.	1873–1879 рр.	1879–1885 рр.
Інтерпеляції	3	41	4	0	0	0
Петиції	5	1	4	2	0	0
Промови	90	59	13	5	20	15
Виступи, як члена комітету	3	11	23	0	0	16
Членство в комітетах	20	9	13	6	4	15

Розглядаючи зміст промов Василя Ковальського, необхідно зазначити наявність великого обсягу фактологічного матеріалу, представлення доказової бази. Депутат намагався усі свої тези аргументувати положеннями австрійських законів чи статистичними даними. Доповіді в деяких місцях були настільки насичені цифрами, що залишаються важкими для сприйняття. Наприклад, під час виборів 1879 р. був поширений підкуп виборців талонами на безплатних 250 грам горілки в окремих шинках. В. Ковальський під час виступу 18 лютого 1880 р. продемонстрував такий талон усім депутатам¹⁹. Інший випадок, коли польські депутати звину-

¹⁸ Index zu den stenografischen Protokollen des Abgeordnetenhauses des österreichischen Reichsrathes und zu den Beilagen derselben. IX Session. Wien : Aus der kaiserlich-königlichen Hof- und Staatsdrckerei, 1885. S. 57, 61, 168–170, 220–222, 304–305; Index zu den stenografischen Protokollen des Abgeordnetenhauses des österreichischen Reichsrathes und zu den Beilagen derselben. VIII Session. Wien : Aus der kaiserlich-königlichen Hof- und Staatsdrckerei, 1879. S. 55–56, 152–153, 157–160, 204–206, 270; Index zu den stenografischen Protokollen des Abgeordnetenhauses des österreichischen Reichsrathes und zu den Beilagen derselben. X Session. Wien : Aus der kaiserlich-königlichen Hof- und Staatsdrckerei, 1891. S. 179–180, 268–270.

¹⁹ Выборы з рь 1879 въ Галичинѣ передъ судомъ рады державной Бесѣда посла В. Ковальського. *Дѣло*. 1880. 23 лютого (4 марця). Ч. 14. С. 2.

ватили депутата-русофіла Теофіла Павликова, що він змінив прізвище з “Павлик”, щоб більше виглядало як російське. В. Ковальський як ідейний соратник Т. Павликова – єдиний з багатьох депутатів виступив на його захист, продемонструвавши виписку про прізвище депутата, яке він мав у школі. 28 лютого 1874 р. В. Ковальський зазначив, що “в 1821 р. народився Теофіл Павликов в Бережанах; в бережанській метриці він був записаний як Павликов, як Павликов він ходив до школи. Він відвідував Бережанську гімназію і його ім’я у всіх документах Павликов”²⁰.

З 1874 р. в Палаті послів тривала затяжна дискусія про стан та функціонування галицького шкільництва, що в умовах перетворення Галичини фактично в польську автономну провінцію Габсбурзької монархії зазнавало сильної колонізації. Русинам-українцям у цьому процесі допомагали австро-німецькі ліберали на чолі з Е. Гербстом. Була здійснена перевірка повноважень Галицької шкільної ради, підручників та наявного законодавства. Після оголошення її результатів у Палаті послів 11 грудня 1874 р. відбулася дискусія щодо фінансування сфери освіти, що переросла в дебати над функціонуванням Шкільної ради в Галичині. В. Ковальський заявив, що “в Галичині Шкільна рада має такі юридичні права, які в інших провінціях має тільки міністр просвіти та імператор”. Проти виступив Євстафій Черкавський із заявою, що такий стан речей був компромісом влади з поляками від 28 травня 1868 р., тому не має ніяких порушень з боку галицької адміністрації. Насправді Шкільна рада знаходилася під повним впливом та контролем поляків, відбувалася колонізація освітньої системи. Українці у парламенті за підтримки австро-німецьких лібералів намагалися здійснити реформу у сфері галицького шкільництва та домогтися розширення своїх прав²¹.

Велику увагу депутатів привернула інтерпеляція Василя Ковальського про незадовільний стан українських шкіл у Галичині та їх малу кількість, яку він подав 3 квітня 1878 р. Депутат звинуватив уряд у повільному відкритті українських шкіл у Львові, Тернополі (нині м. Тернопіль) та Станиславові (нині м. Івано-Франківськ), кошти на які були закладені ще в бюджеті на 1874 р. Крім того, вчителі, на переконання В. Ковальського, мали низький рівень знань, але за сприяння польської адміністрації отримували свідоцтва на право навчати дітей української мови. Польські урядовці з Галицького намісництва зовсім не цікавилися якістю підготовки вчительських кадрів для українських навчальних закладів. Депутат ставив питання до уряду, що було перешкодою для підготовки висококваліфікованих кадрів для галицьких шкіл. Запит В. Ковальського підписало 46 депутатів, поряд з українськими (14), його підтримали австро-німецькі централісти²². На початку квітня 1878 р. В. Ковальський передав петицію від жителів Львова, що стосувалася створення нових класів дівочої школи, що існувала при руській народній школі²³.

Зустріч В. Ковальського з виборцями округу Жовква–Сокаль–Рава-Руська в липні 1886 р. розкрила окремі аспекти парламентської тактики депутата. Він вважав, що запорукою для існування народу є здобуття освіти рідною мовою: “Найважнїйшимъ дѣломъ для насъ есть просвѣта и самопѣзнанье. Головною основою просвѣти есть матернїй языкъ, и для того я все боронивъ и буду боронити принципу, чтобы наука въ школахъ велася въ матернѣмъ языкѣ дѣтей”²⁴. В. Ковальський у Палаті послів, за нашими підрахунками, в 30-ти з 91 промови більшою чи меншою мірою згадував стан галицького шкільництва. Відносини поляків з українцями

²⁰ Stenografische Protokolle über die Sitzungen des Hauses der Abgeordneten des österreichischen Reichsrathes VIII. Session. I. Band. (1. bis 34 Sitzung). Wien : Aus der kaiserlich-königlichen Hof- und Staatsdrckerei, 1874. S. 772–774.

²¹ Райхсратная дебата о Радѣ школьной. *Слово*. 1874. 5 (17) декабря. Ч. 133. С. 1; Райхсратная дебата о Радѣ школьной. *Слово*. 1874. 10 (22) декабря. Ч. 134. С. 1; Stenografische Protokolle über die Sitzungen des Hauses der Abgeordneten des österreichischen Reichsrathes. VIII Session. III. Band (64. bis 100. Sitzung). Wien : Aus der kaiserlich-königlichen Hof- und Staatsdrckerei, 1874. S. 3293–3294, 3313–3314.

²² Stenografische Protokolle über die Sitzungen des Huses der Abgeordneten der österreichischen Reichsrathes. VIII Session. XI. Band (363. bis 399. Sitzung). Wien : Aus der kaiserlich-königlichen Hof- und Staatsdrckerei, 1878. S. 11954–11955.

²³ Вѣдень дня 31 марта (12 апрѣля). *Слово*. 1878. 1 (13) апрѣля. Ч. 36. С. 1.

²⁴ Справозданя пос. В. Ковальського. *Дѣло*. 1886. 10 (22) липня. Ч. 75. С. 1–2.



В. Ковальський бачив у мирному співжитті двох народів за умови надання останнім рівних прав на національно-культурний розвиток у порівнянні з іншими народами Галичини. Однак у розумінні В. Ковальського Франц Йосиф мав стати гарантом дотримання згаданих прав.

Тривале перебування Василя Ковальського у Відні сприяло встановленню його тісних зв'язків з різними політиками. На початку парламентської діяльності політик тяжів до співпраці з австро-німецькими лібералами. Саме цей союз В. Ковальського з австро-німецькими лібералами, на думку сучасного австрійського дослідника Г. Біндера, посприяв обранню депутата в каденції 1873–1879 рр. одразу до восьми парламентських комітетів. У той час В. Ковальський був головою парламентської фракції русинів-українців Галичини в Палаті послів – Руського клубу. Союз русинів з австро-німецькими лібералами був вигідний русинам, оскільки вони намагалися використати політичний вплив своїх союзників у боротьбі з поляками. Австро-німецькі ліберали бачили в поляках конкурентів, тому задля отримання важеля впливу на опонентів співпрацювали з русинами. Починаючи з 1880 р., В. Ковальський поступово схилявся до співпраці з Францом Короніні – давнім другом дитинства імператора Франца Йосифа та входив до його парламентської фракції – Клубу Короніні²⁵.

Василь Ковальський 10 березня 1883 р. виступив з надзвичайно ґрунтовною доповіддю в Палаті послів під час виділення бюджетних коштів на народні школи. Депутат переконував, що в Галичині необхідно створити ще 9 689 шкіл, оскільки, відповідно до статистичних даних Шкільної ради станом на 1881 р., у краї було 850 624 дитини шкільного віку, але з них навчалася тільки 305 577 в 3 043 школах, тобто 35,9%. В. Ковальський навів дані про поділ народних шкіл на однокласні – 2 528, двокласні – 214 та багатокласні – 165. Водночас він подав поділ народних шкіл за мовою викладання. Статистичні дані Шкільної ради засвідчували існування в Галичині 1628 шкіл з українською мовою навчання та 1 280 – з польською. Інформація від Центральної статистичної комісії була іншою: 1 226 – польською і 1 012 – українською. На переконання депутата, подвійна статистика велася для того, щоб нівелювати діяльність русинів, спрямовану на відкриття нових навчальних закладів²⁶.

В. Ковальський порушував на парламентській арені питання розширення організаційної структури ГКЦ. Він одним з перших взяв слово під час дебатів 29 січня 1885 р. про заснування окремого Станиславівського єпископства та повністю підтримав виділення 39 тис. золотих ринських для облаштування єпископської резиденції²⁷. Крім того, під час виступу 29 січня 1885 р. В. Ковальський підняв ще одну дуже важливу для економічного становища ГКЦ справу. З доходів Львівського греко-католицького архієпископства щорічно виплачувалася пенсія для митрополита Йосифа Сембратовича в розмірі 12 тис. золотих ринських – дуже велика на той час сума. В уряді розглядали можливість часткового фінансування (7 тис. золотих ринських) Станиславівського єпископства зі Львівського архієпископства. За словами В. Ковальського, виплати пенсії колишньому митрополиту протягом трьох років спустошили скарбницю, тому потрібно було шукати інші джерела фінансування. Депутат зазначав, що львівський митрополит не зможе знайти 7 тисяч золотих ринських кожного року для Станиславівського єпископства²⁸.

На наш погляд Василь Ковальський належав до числа найактивніших діячів Галичини другої половини XIX ст. Входження до найвищих судових інстанцій Австро-Угорської імперії давало йому змогу частіше, у порівнянні з іншими політиками, говорити про проблеми русинів.

²⁵ Vocelk M. Vocelk K. František Jozef I. Cisár rakúsky a král Uhorský 1830–1916 / prekl. P. Schreiber. Bratislava : Citadella, 2019. S. 39.

²⁶ Stenografische Protokolle über die Sitzungen des Hauses des Abgeordneten des österreichischen Reichsrathes. IX Session. IX. Band (243. bis 289. Sitzung). Wien : Aus der kaiserlich-königlichen Hof- und Staatsdruckerei, 1883. S. 9669–9674.

²⁷ Бесѣда посла В. Ковальского въ радѣ державно́й при дебатѣ надъ проектомъ заснованя єпископства въ Станиславовѣ. *Дѣло*. 1885. 22 сѣчня (3 лютого). Ч. 8 и 9. С. 2–3.

²⁸ Stenografische Protokolle über die Sitzungen des Hauses des Abgeordneten des österreichischen Reichsrathes. IX Session. XIII. Band (380. bis 399. Sitzung). Wien : Aus der kaiserlich-königlichen Hof- und Staatsdruckerei, 1884. S. 13566–13568; Єпископство Станиславівське. *Дѣло*. 1885. 22 сѣчня (3 лютого). Ч. 8 и 9. С. 1.

Зацікавлення та активна робота В. Ковальського сприяла появі наприкінці XIX ст. цілої групи видатних діячів українського національного руху.

Таким чином, Василь Ковальський тричі отримував мандат депутата Палати послів (1873, 1879 і 1885 рр.) та безперервно в 1873–1891 рр. виконував свої представницькі обов'язки в парламенті. За весь час свого перебування в рейхсраті В. Ковальський у 1873–1879 рр. очолював групу русинів у складі 14 чол., що входила до складу фракції австро-німецьких лібералів. Починаючи з 1880 р. і до завершення парламентської кар'єри, В. Ковальський входив до Клубу Короніні, який очолював Ф. Короніні – депутат від графства Гориці і Градишки. На засіданнях парламенту В. Ковальський найчастіше піднімав питання функціонування галицького шкільництва, відкриття нових та модернізацію наявних початкових і середніх шкіл, фінансування ГКЦ та духовенства, унормування австрійського законодавства.

Перебування Василя Ковальського в парламенті, безумовно, сприяло розвитку українського національного руху в Галичині. Депутат здобув важливий досвід політичної боротьби, що був використаний для подальшої політичної боротьби. Перспективи для подальших досліджень вбачаємо у вивченні сеймової діяльності В. Ковальського та її порівняння з парламентською роботою. Окремо предметом дослідження можуть стати професійні та світські контакти В. Ковальського у Відні.

PARLIAMENTARY ACTIVITY OF VASYL KOVALSKYI (1873–1891)

Dmytro KAVATSIUK

State Higher Educational Institution

“Vasyl’ Stefanyk Precarpathian National University”,

Department of History of Ukraine and methods of teaching history,

Shevchenko St., 57, 76018, Ivano-Farnikvsk, Ukraine

e-mail: dmytro.kavatsiuk@gmail.com

Summary

The article is dedicated to the activity of the famous Galician politician V. Kovalskyi in the Austrian Parliament. Using the methods of historical research (analysis, synthesis, induction, deduction, problem-historical, comparative, statistical) the author assessed the main speeches of the deputy at the meetings of the House of Ambassadors of the Vienna Reichsrat. Petitions, interpellations and speeches submitted by V. Kovalskyi was counted and compared with other deputies of the parliament: Ivan Ozarkevych, Eduard Herbst, Franz Coronini and Evzebius Cherkaskyi. It was determined that the politician lobbied for the interests of the Ukrainian school system, promoted the modernization of legislation in the field of judiciary and decided on financial dotation to the Greek-Catholic Church. V. Kovalskyi's relations with other deputies (Eduard Herbst and Franz Coronini) and the main directions of his activity was revealed. Particular attention is paid to election campaigns in constituencies where the politician ran as a candidate and thanks to which he got into parliament. V. Kovalskyi's participation in the elections to the House of Ambassadors in the Galician Sejm was highlighted. The main source for writing the article was the minutes of the sittings of the Parliament and the Galician Sejm, which reveal the election of V. Kovalskyi to the House of Ambassadors and the full content of all speeches. In turn, periodicals, works and memoirs of contemporaries reveal the course and results of election campaigns.

Keywords: *V. Kovalskyi, House of Deputies (Ambassadors), parliament, election, Galician Sejm, interpellation, petition.*

REFERENCES

Arkusha, O. (2010). Ukrainci v predstavnytskykh instytutsiakh Habsburzkoj monarchii [Ukrainians in the representative institutions of the Habsburg monarchy]. *Istoriia ukrainskoho parlamentaryzmu: vid doparlamentskykh form orhanizatsii politychnoho zhyttia do sohodennia* [History of Ukrainian parliamentarism: from pre-parliamentary forms of organization of political life to the present]. Kyiv, pp. 203–241 (in Ukrainian).

Arkusha, O. Mudryi M. (1999). Rusofilstvo v Halychyni v seredyni XIX – pochatku XX st.: geneza, etapy rozvytku, svitohliad [Russophiles in Galicia in the mid-nineteenth – early twentieth century. Genesis, stages of development, worldview]. *Visnyk Lvivskoho universytetu* [Bulletin of Lviv University]. Serii istorychna. Lviv, iss. 34. pp. 231–268 (in Ukrainian).



Aus der kaiserlich-königlichen Hof- und Staatsdrckerei (1874). *Stenografische Protokolle über die Sitzungen des Hauses der Abgeordneten des österreichischen Reichsrathes VIII. Session. I. Band. (1. bis 34 Sitzung)*. Wien, 1158 p. (in German).

Aus der kaiserlich-königlichen Hof- und Staatsdrckerei. (1874). *Stenografische Protokolle über die Sitzungen des Hauses des Abgeordneten des österreichischen Reichsrathes. VIII Session. III. Band (64. bis 100. Sitzung)*. Wien, pp. 2389–3528 (in German).

Aus der kaiserlich-königlichen Hof- und Staatsdrckerei. (1878). *Stenografische Protokolle über die Sitzungen des Huses der Abgeordneten der österreichischen Reichsrathes. VIII Session. XI. Band (363. bis 399. Sitzung)*. Wien, pp. 11791–12936 (in German).

Aus der kaiserlich-königlichen Hof- und Staatsdrckerei. (1883). *Stenografische Protokolle über die Sitzungen des Hauses des Abgeordneten des österreichischen Reichsrathes. IX Session. IX. Band (243. bis 289. Sitzung)*. Wien, pp. 8459–9931 (in German).

Aus der kaiserlich-königlichen Hof- und Staatsdrckerei (1884). *Stenografische Protokolle über die Sitzungen des Hauses des Abgeordneten des österreichischen Reichsrathes. IX Session. XIII. Band (380. bis 399. Sitzung)*. Wien, pp. 13177–13890 (in German).

Aus der kaiserlich-königlichen Hof- und Staatsdrckerei (1885). *Index zu den stenografischen Protokollen des Abgeordnetenhauses des österreichischen Reichsrathes und zu den Beilagen derselben. IX Session*. Wien, 1098 p. (in German).

Aus der kaiserlich-königlichen Hof- und Staatsdrckerei (1879). *Index zu den stenografischen Protokollen des Abgeordnetenhauses des österreichischen Reichsrathes und zu den Beilagen derselben. VIII Session*. Wien, 923 p. (in German).

Aus der kaiserlich-königlichen Hof- und Staatsdrckerei (1891). *Index zu den stenografischen Protokollen des Abgeordnetenhauses des österreichischen Reichsrathes und zu den Beilagen derselben. X Session*. Wien, 778 p. (in German).

Barvynskyi, O. (2004). Spomyny z moho zhyttia. (A. Shatska ta in.) [*Memories from my life. compoler A. Shatska*]. Kyiv (in Ukrainian).

Barvynskyi, O. (2010). Spomyny z moho zhyttia. (A. Shatska ta in.) [*Memories from my life. compoler A. Shatska*]. Kyiv (in Ukrainian).

Binder, H. (2005). *Galizien in Wien. Parteien, Wahlen, Fraktionen und Abgeordnete im Übergang zur Massenpolitik*. Wien, 741 p. (in German).

Binder, H. (2006). Ukrainskie predstavicielstvo w austriackiej Izbie Poslow, 1879–1918. *Ukrainskie tradycje parlamentarne XIX–XX wiek. Pod redakcja Jaroslawa Moklaka*. Krakow, pp. 126–162 (in Polish).

Beščda posla V. Kovalskoho vъ radѣ derzhavnõi pry debatѣ nadѣ proiektoŋ zasnovania epyskopstva vъ Stanyslavovѣ [Speech by deputy V. Kovalskyi during the debate on the establishment of a bishopric in Stanyslaviv]. (1885. 22 sѣchnia (3 liutoho)). *Dѣlo [Work]* (in Ukrainian).

Chornovol, I. (2002). *Ukrainska fraktsiia kraiovoho seimu 1861–1901 rr. (narys istorii parlamentarizmu)*. [*Ukrainian faction of the regional Sejm of 1861–1901 (essay on the history of parliamentarism)*]. Lviv (in Ukrainian).

Chornovol, I. (2010). *199 deputativ Halytskoho seimu [199 deputies of the Galician Sejm]*. Lviv (in Ukrainian).

Didytskyi, B. (1885). *Yakъ y koho vybrala Halytskaia Rus do Dumy derzhavnoi dnia 2. Chervnia 1885 h.* [*How and whom Galician Rus elected to the State Duma on June 2, 1885*]. Lviv (in Ukrainian).

Epyskopstvo Stanyslavovske [Stanyslaviv bishopric]. (1885. 22 sѣchnia (3 liutoho)). *Dѣlo [Work]* (in Ukrainian).

Hanh, S. (1885). *Reichsrath-Almanach für die Session 1885–1886*. Wien, pp. 189–190 (in German).

Levytskyi, K. (1926). *Istoriia politychnoi dumky halytskykh ukraintsiv 1848–1914. Na pidstavi spomyniv [History of political thought of Galician Ukrainians 1848–1914. Based on memories.]* Lviv. 741 p. (in Ukrainian).

Pijaj, S. (2006). Posłowie ruscy w parlamencie wiedeńskim w latach 1848–1879. *Ukrainskie tradycje parlamentarne, XIX–XXI wiek. Pod red. J. Moklaka*. Kraków, pp. 95–125. (In Polish).

Pysmo oť Zhydacheva [Letter from Zhydachiv]. (1873. 17 (20) zhovt.). *Russkaia rada [Ruthenian Council]* (in Ukrainian).

Raikhstratnaia debata o Radѣ shkolnoi [Reichsrat debate about the school board]. (1874. 5 (17) dekabria). *Slovo [Word]* (in Ukrainian).

Raikhstratnaia debata o Radѣ shkolnoi [Reichsrat debate about the school board]. (1874. 10 (22) dekabria). *Slovo [Word]* (in Ukrainian).

Spravozdania pos. V. Kovalskoho [Report of Ambassador V. Kovalskyi. (1886 10 (22) lypnia). *Dѣlo [Work]* (in Ukrainian).

Stenograficzne Sprawozdania z 1. Sesyj 2. Peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem w roku 1867. Posiedzenie 1–10. 170 p. (in Polish).

Stenograficzne Sprawozdania z pierwszej sesyj trzeciego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyj i Lodomeryj wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem W roku 1870. Posiedzenie 1–11. 275 p. (in Polish).

Stenograficzne Sprawozdania z drugiej sesyi trzeciego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyj i Lodomeryj wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem W roku 1871. Posiedzenie 1–24. 18. posiedzenie z dnia 10. Października 1871, pp. 33–34 (in Polish).

Telegramy o wyborach. *Gazeta Lwowska.* (1873. 18. Października, 1. Lipca) (in Polish).

Vocelk, M. Vocelk, K. (2019). *František Jozef I. Cisár rakúsky a král Uhorský 1830–1916.* Bratislava (in Slovak).

Vybory z rь 1879 vь Halychynь peredь sudomь rady derzhavnoy. Besьda posla V. Kovalskoho [Elections from 1879 in Galicia before the court of the state council. Conversation of Ambassador V. Kovalskyi]. (1880. 23 liutoho (4 martsia)). *Dnьlo [Work]* (in Ukrainian).

Vьden dnia 31 marta (12 aprьlia) [Vienna of the day March 31 (April 12)]. (1878. 1 (13) aprьlia.) *Slovo. [Word]* (in Ukrainian).

Wybory do Rady państwa z grupy gmin wieiskich. *Gazeta Lwowska.* (1879) (in Polish).

Надійшла до редакції 1 червня 2021 р.